

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гвоздик П. О. Трансформаційні процеси в екологічному законодавстві: від закону «Про охорону природи в Українській РСР» (1960 р.) до майбутнього екологічного кодексу України / П.О. Гвоздик // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренко. – 2009. – № 4. – с. 1–8.

2. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 201 с.

3. Кошленко О.Л., Кіндюк Б.В. Теоретичні засади використання кількісних показників у дослідженнях пам'яток права. Юридична Україна. 2016. – № 7–8. – С. 4–12.

Marek Paszkowski

*Mgr lic., Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*

ОХРОНА ЗАБЫТКОВЫХ ОБЪЕКТОВ АРХИТЕКТУРЫ САКРАЛЬНОЙ НА УКРАИНЕ

Podstawową normą dla Katolickich Kościołów Wschodnich jest obowiązujący od dnia 1 października 1991 r. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* [1]. Kodeks ten został promulgowany dnia 18 października 1990 r. przez papieża Jana Pawła II konstytucją apostolską *Sacri canones*. W kan. 868 KKKW ustawodawca kościelny podaje definicję miejsca świętego - «Miejsca święte, które są przeznaczone dla kultu Bożego, nie mogą być erygowane bez zgody Biskupa eparchialnego, chyba że co innego prawo powszechne wyraźnie stanowi». Elementem świadczącym o tym, że mamy do czynienia z miejscem świętym jest przeznaczenie miejsca dla sprawowania kultu religijnego dokonane przez kompetentną władzę. Jak stanowi kan. 668 § 1 KKKW kult publiczny sprawowany jest «w imieniu Kościoła przez osoby prawnie do tego wyznaczone i przez czynności zaaprobowane przez władzę kościelną». Do miejsc świętych ustawodawca kościelny zalicza kościoły katedralne, kościoły parafialne, kościoły monasterów, kościoły związane z domami zakonnymi i cmentarze. Zabytki sakralne na Ukrainie stanowią ważną część życia kulturalnego społeczeństwa. Wśród tej kategorii zabytków należy wymienić chociażby: Cerkiew Trzech Świętych Hierarchów w Charkowie, Cerkiew św. Eliasza w Czarnobyli, Sobór Zstąpienia Ducha Świętego w Czerniowcach, Kolegiata w Iwano-Frankiwsku, Kościół i klasztor kapucynów w Olesku, Kościół ormiański w Iwano-Frankiwsku, Cerkiew Opieki Matki Bożej w Łucku, Motroniński Monaster Trójcy Świętej, Sobór Trójcy Świętej w Odessie, Zespół dominikański w Żółkwi, Zespół bazylikański w Żółkwi, Sobór Przemienienia Pańskiego w Żytomierzu. Najważniejszym obiektem sakralnej architektury bizantyjskiej na Ukrainie jest zespół cerkiewny św. Soffi Kijowskiej, który znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Władze państwowe przeznaczają duże nakłady finansowe na prace konserwatorskie i restauratorskie na ten obiekt. Jak pokazuje statystyka opracowana przez Włodzimierza Gerycza [2] w obwodzie iwanofrankiwskim istnieje 542 zabytkowych obiektów sakralnych, w obwodzie lwowskim jest ich

745, w obwodzie tarnopolskim - 498, w obwodzie wołyńskim - 284 oraz w obwodzie zakarpackim - 84.

Sakralne dziedzictwo kulturowe obliuguje każdego wiernego do stałej troski o stan zabytków sakralnych. W niektórych diecezjach funkcjonują specjalne komisje ds. sztuki i architektury cerkiewnej. Zabytki sakralne posiadają nie tylko wartość emocjonalną, patriotyczną, ale również i użytkową. Na zarządców obiektów zabytkowych przepisy kanoniczne, a dokładnie kan. 872 § 2 KKKW, nakładają obowiązek utrzymania ich w odpowiednim stanie technicznym, a także zabezpieczenia przed kradzieżą i wandalizmem. Ponadto zarządcy zabytków sakralnych nie mogą bez zezwolenia niczego sprzedawać, darować, ani zmieniać. Wszelkie inwestycje budowlane, remontowe, konserwatorskie wymagają zgody kompetentnej władzy kościelnej. Prace dotyczące konserwacji elementów wyposażenia wnętrza zabytkowego kościoła czy kaplicy (np. obrazy, organy, meble), muszą być wykonywać przez osoby fachowo przygotowane do tego zadania. Dbalność o zabytkowe obiekty nie kończy się na ich wnętrzu, ale dotyczy również całego otoczenia. Ochronie zatem podlegają także dzwonnice, krzyże, kapliczki przydrożne, grobowce i pomniki, ogrodzenie i zieleń. W przestrzeni historycznej prawodawcy sankcjonowali świętokradztwo (kradzież dóbr mających wartość sakralną).

Zgodnie z kan. 873 § 1 KKKW «Jeśli jakiś kościół nie nadaje się już w żaden sposób do sprawowania w nim kultu Bożego i nie ma możliwości odrestaurowania go, może być przeznaczony przez Biskupa eparchialnego do użytku świeckiego, ale nie niewłaściwego». Powyższy zapis wynika z faktu, że przy alienacji dóbr kościelnych należy zachować postanowienia prawa krajowego, uzyskać pozwolenie kompetentnej władzy, przeprowadzić konsultacje z organami doradczymi. Ponadto musi istnieć słuszna przyczyna dokonania alienacji.

Każdy zarządca dóbr kościelnych powinien posiadać dokładny inwentarz zawierający wykaz powierzonych mu dóbr kościelnych [1, kan. 1025, 1028]. Jak stanowi kan. 873 § 2 KKKW «Gdy inne poważne racje doradzają wyłączenie jakiegoś kościoła ze sprawowania w nim kultu Bożego, Biskup eparchialny, wysłuchawszy zdania Rady kapłańskiej, może go przeznaczyć na cele świeckie, ale nie niewłaściwe, za zgodą tych, którzy w stosunku do tego kościoła nabyli słuszne uprawnienia, jeśli dobro dusz nie doznaje z tego powodu żadnej szkody».

Miejscem świętym są także cmentarze, miejsca pochówku zmarłych [1, kan. 874 § 1]. Własne cmentarze mogą posiadać parafie, monastery i pozostałe instytuty zakonne. O staranny zarząd dobrami kościelnymi, w tym budynkami sakralnymi, winien troszczyć się rektor kościoła pod nadzorem Hierarchy miejsca.

Odnawianie zabytków sakralnych odbywa się przede wszystkim na koszt parafii oraz mecenasów. Duży wkład w ratowanie i utrzymanie zabytkowych obiektów na dawnych Kresach Wschodnich ma także i Polska. Środki pochodzą z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programu: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą. Strategicznym celem tego programu jest poprawa stanu zachowania ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Polski oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat. W świetle prawa krajowego wartość sakralna zabytków nie ma żadnego dodatkowego wpływu na ich ochronę. Szczególną odmianą architektury sakralnej Ukrainy są drewniane cerkwie oraz zabytkowe ikony. Malarstwo cerkiewne przechowywane jest zarówno w muzeach, jak i drewnianych cerkwiach.

Związki wyznaniowe jako właściciele bądź posiadacze zabytków sakralnych mają obowiązek posiadania wiedzy i przestrzegania następujących ustaw: ustawy o

zasadach budownictwa w miastach [3], ustawy o działalności architektonicznej [4], jak również ustawy o ochronie dziedzictwa narodowego [5]. Organy państwowe mogą przyznać związkom wyznaniowym dotacje państwowe na utrzymanie obiektów zabytkowych oraz współfinansować budowę niektórych obiektów sakralnych. Szczególne wsparcie finansowe może dotyczyć tych obiektów, które uznano za pamiątki architektury ukraińskiej oraz tych, które są wpisane na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO. W sposób szczególny traktowany jest zespół obiektów sakralnych należących do kompleksu ławry Peczerskiej w Kijowie i ruiny cerkwi Dziesięcinnej jako miejsc związanych z wydarzeniami chrztu Rusi Kijowskiej w 988 r. oraz ławry Poczajowskiej. Organy władzy państwowej wykonują także czynności kontrolne w stosunku do zarządców kościelnych. Kontrola dotyczy sposobu wykorzystania nieruchomości należących do państwa, pozwoleń na budowę obiektów sakralnych, remontów zabytkowych kościołów i cerkwi, utrzymania porządku w trakcie publicznych zgromadzeń o charakterze religijnym [6]. Konieczne jest wzmacnianie świadomości w zakresie konieczności ochrony dóbr kultury. Istotny jest bowiem udział społeczeństwa w ratowaniu zabytków sakralnych. Z pewnością wskazany byłby system szkoleń dla właścicieli i posiadaczy zabytków sakralnych, chociażby w zakresie aplikowania o środki z programów unijnych na współpracę transgraniczną. Zarządzający zabytkami sakralnymi muszą pamiętać o właściwym doborze wykonawców prac na wszystkich etapach procesu konserwacji i restauracji zabytków. Chodzi o zwracanie uwagi na takie elementy jak ich doświadczenie i kwalifikacje merytoryczne. Wskazana jest konieczność sformułowania zasady współpracy organizacji religijnych i państwowych na rzecz zachowania ukraińskiego dziedzictwa kulturowego i religijnego.

BIBLIOGRAFIA:

1. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus, 18.10.1990, AAS 82 (1990) 1033-1363, skrót KKKW.*
2. *Gerycz W., Problemy i tendencje ochrony zabytków sakralnych na Ukrainie, «Ochrona Zabytków» 1-4 (2010), s. 7-15.*
3. *BBP z 29.12.1992 r. Nr 52.*
4. *BBP z 06.08.1999 r. Nr 31.*
5. *BBP z 29.09.2000 r. Nr 39.*
6. *Nikolajew J., Kolektywny wymiar prawa do swobody światopoglądu i przekonań religijnych oraz jego realizacja w ukraińskim systemie prawnym, Lublin 2016.*

УДК 347.965.42

Подковенко Т. О.

*к. ю. н., доцент кафедри теорії та історії держави і права
Тернопільський національний економічний університет*

ПРАВОВА ПРИРОДА МЕДІАЦІЇ

У сучасних умовах зростає увага науковців до медіації як альтернативи традиційному судочинству при вирішенні правових спорів. Звичайно, медіація не є новим явищем, оскільки вона була відома набагато раніше, ніж